

אונקלוס

וַיִּהְיֶה אֵף לְבַעְלָה עִמָּה וְאָכַל: וְאֵיתְּפַתְחָא עֵינֵי תְרוּיְהוֹן וַיִּדְעוּ אָרִי
 עֲרִטִילָאִין אֵינּוֹן וְחֻטִּיטּוֹ: לְהוֹן טְרַפִּי תַנְיִן וְעַבְדּוֹ לְהוֹן זְרִזִין: וַיִּשְׁמְעוּ יַת קָל
 מִימְרָא דִּי אֱלֹהִים דְּמַהֲלֵךְ בְּגִינְתָא לְמַנְח יוֹמָא וְאִטְמַר אָדָם וְאִתְּתִיה מִן
 קָדָם יי אֱלֹהִים בְּגוֹ אֵילָן גִּינְתָא: וְקָרָא יי אֱלֹהִים לְאָדָם וְאָמַר לִיה אֵן אָת:

רש"י

ומפני מה לא נתפרסם העץ, שאין הקב"ה חפץ להגות צריה שלא יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה
 העולם על ידו. מדרש רבי תנחומא: (ח) וישמעו. יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרוס רבותינו על
 מכונס צנראשית רצה ובשאר מדרשות ואני לא בחתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המישצת דברי
 המקרא דבר דבור על אופניו: וישמעו. שמעו את קול הקב"ה שהיה מתהלך בגן: לרוח היום.
 לאותו רוח שהשמש צאה משם וזו היא מערבית שלפנות ערב חמה צמערצ והם סרחו בעשירית:

מקורות

אלהים מתהלך בגן... אמר ר' אבא בר כהנא, מהלך
 אין כתיב כאן אלא מתהלך, מקפץ ועולה, עיקר
 שכינה בתחתונים היתה, כיון שחטא אדה"ר
 נסתלקה שכינה לרקיע הראשון.

(בראשית רבה יט ז)¹⁷

לאותו רוח... וזו היא מערבית – רב אמר לרוח
 מזרחית דנו, לרוח שהיא עולה עם היום, זכרי בן לוי
 אמר, לרוח מערבית דנו, לרוח שהיא שוקעה עם
 היום.

(בראשית רבה יט ח)¹⁸

סרחו בעשירית – א"ר יוחנן בר חנינא, שנים
 עשרה שעות הוי היום, שעה ראשונה הוצבר עפרו,
 שניה נעשה גולם, שלישי נמתחו אבריו, רביעית
 נורקה בו נשמה, חמישית עמד על רגליו, שישית
 קרא שמות, שביעית נודווגה לו חוה, שמינית עלו
 למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעית נצטוה שלא
 לאכול מן האילן, עשירית סרח, אחת עשרה נידון,
 שנים עשרה נטרד והלך לו...

(סנהדרין לח ב)¹⁹

אבל שאר העצים – ר' יוסי אומר תאנים היו, דבר
 למד מענינו, משל לבן שרים שקלקל עם אחת מן
 השפחות, כיון ששמע השר טרדו והוציאו חוץ
 לפלטין והיה מחזור על פתחיהן של שפחות ולא היו
 מקבלות אותן, אבל אותה שקלקלה עמו פתחה
 דלתיה וקבלתה, כך בשעה שאכל אדם הראשון
 מאותו האילן טרדו הקב"ה והוציאו חוץ לגן עדן
 והיה מחזור על כל אילנות ולא היו מקבלין אותו...
 אבל תאנה שאכל מפירותיה פתחה דלתיה וקבלתה,
 הה"ד ויתפרו עליה תאנה. (בראשית רבה טו ז)¹⁴

ומפנה מה – אמר הקב"ה... כשבראתי את עולמי
 לא ביקשתי להונות לבריה ולא פרסמתי לבאי עולם
 מה היה האילן שאכל ממנו אדם הראשון.
 (תנחומא וירא יד, תנחומא ישן שם לב)¹⁵

[ח]

מדרשו אגדה רבים – ¹⁶

קול הקב"ה שהיה מתהלך בגן – אמר ר' חלפון,
 שמענו שיש הילוך לקול שנאמר וישמעו את קול ה'

אותיות דר"ע (בתי מדרשות ח"ב עמ' תיג): "...שנפתחו עיניהם והבינו שהם ערומים", ועיין מקורות לעיל ב כה ד"ה
 עד אכלו. ב: לענין שנתערטלו מן המצוה ע"פ ב"ר הנ"ל. ראה עוד פדר"א פי"ד. (13) ראה ב"ר המאמר הבא
 במקורות, פדר"כ כ (קמ:). ברש"י סנהדרין שם: "בדבר שנתקלקלו בו נתקנו – מדת הקב"ה באיזמל שהוא מכה בו
 הוא מרפא נס בתוך נס כמו ויצת אש בציון (איכה ד יא) וכתיב (זכריה כ ט) ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב".
 ראה תוס' שם המפרשים דברי הגמ' ע"פ ב"ר דלהלן, ועל פירוש רש"י שם כתבו: "אינו ענין זה לזה כלל".
 (14) ראה פדר"כ שם. (15) ראה פדר"כ שם, ב"ר שם. (16) ראה ב"ר יט ז. (17) מקורו בדברי רבי חלפון
 לדעת המפרשים כי כונת רש"י היא שהקול היה מתהלך (ראה דברי דוד ולבוש), אך לפי גו"א כוונת רש"י להקב"ה
 שהיה מתהלך; ופירש כן משום תיבת "שהיה" לפירושו, וזה פירוש רש"י עם כונת הכתוב כפי העולה מדרשת ר' אבא
 בר כהנא. אך ברש"י ופ"ר: "... שמעו שהיה קול הקב"ה מתהלך בגן, מפורשת כוונת רש"י לקול שהיה מתהלך,
 ובדפוס אלקבץ חסרה תיבת "שהיה" ברש"י, לנוסחא זו, גם לפי הבנת גו"א צ"ל שכוונת רש"י לקול, וע"ג תרגום
 אונקלוס כאן. לעומת זאת נוסח דפוס רומא רל: שמעו הקב"ה מתהלך בגן. (18) בתרגומים כאן: "למנח יומא".

רומא

ערום מכל לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו ערום מכל ארור מכל. אף כי אמר אלהים שמה אמר לכם לא תאכלו מכל עץ הגן ואע"פ שראה אותם אוכלים משאר פירות הרבה עליה דברים כדי שחשיבנו ויבא לדבר באותו העץ.

(ג) ולא תגעו בו הוסיפה על הצווי לפי זאת ליד גרוע הוא שני אל תוסף על דבריו פן יוכיח כך ונכזב. (ד) לא מות תמותון דחפה עד שנגעה בו אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה. (ה) כי יודע אלהים כל אומן שונא בני אומנותו מן העץ אכל וברא את העולם.

והייתם כאלהים יוצרי עולמות. (ו) ותרא האשה ראתה דבריה של נחש והנאו לה והאמינתו. כי טוב העץ להיות כאלהים. וכי תאווה הוא לעינים ונפקחו עיניכם. ונחמד העץ להשכיל יודעי טוב ורע. ותתן גם לאישה שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אשה אחרת *גם* לרבות כל צהמה וסיה. (ז) ותפקחנה לענין החכמה דבר הכחול ולא לענין הראיה וסופו מוכי' וידעו כי ערומי' הן אף הסומא יוד' כשהוא ערום.

כי ערומים הם מזה אחת נטעו ונחטרטלו ממנה. עלה תאנה הוא העץ שאכלו ממנו בדבר שנתקלקלו בו נחקנו אכל שאר עניי' מנעום מליטול עליהם ומפני מה לא נחפרסם העץ שאין הקב"ה חפץ להונות צריה שיכלימוהו ויאמרו זה העץ שלקה העולם צעזערו מדרש תנחומא. (ח) וישמעו ים מדרשי אגדה רבים וכבר סדרים רבותי ז"ל על מכוים בבראשית רבה ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיושנת דברי המקרא ושמועו דבור על אפניו שמעו הקב"ה מתהלך בגן. לרוח היום לאותו הרוח שהשמע צאה משם ורוח מערבית שלפנות ערב חמה במערב והם סרחו בעשירית.

(ט) ויאמר לו איכה יודע היה היכן הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום וכן לקין אמר לו אי הבל אחיך וכן לבלעם מי האנשים האלה עמך ליכנס עמם בדברים וכן לחזקיהו בשלוחי אויל מדוך [מרוך]. (יא) מי הגיד לך מאין לך לדעת מה

דפו"ר

...אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה. (ה) כי יודע אלהים דכל אומן שונא [את בני אומנותו] מן העץ אכל וברא את עולמו. והייתם כאלהים יוצרי עולמות. (ו) ותרא האשה ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו. כי טוב העץ להיות כאלהים. וכי תאווה הוא לעינים ונפקחו עיניכם. [נחמד] להשכיל [יודעי] טוב ורע. ותתן גם לאישה עמה שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אשה אחרת. גם לרבות צהמה וסיה. (ז) ותפקחנה עיני שניהם לענין החכמה דבר הכחול ולא לענין הראיה ממש וסופו מוכיח וידעו כי [ערומיס] הם אף הסומא יודע כשהוא ערום. וידעו כי ערומים הם מזה אחת היתה צידם ונחטרטלו הימנה.

[עלה] תאנה הוא העץ שאכלו ממנו בדבר שנתקלקלו בו בדבר נחקנו אכל שאר העניי' מנעום מליטול [עליהם] ומפני מה לא נחפרסם העץ שאין הקב"ה חפץ להונות צריה ויכלימוהו ויאמרו זה העץ שלקה [העולם] על ידו מדרש ר' תנחומא: (ח) וישמעו ים מדרשי אגדה רבים וכבר סדרים רבותינו על מכוים בבראשית רבה וישא מדרשות ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיושנת על [דברין] המקרא ושמועו דבור על אפניו ונשמעו שמעו שהיה קול הקב"ה מתהלך בגן *לרוח היום* [לאותו] הרוח שהשמע צאה משם וזה הוא מערבית שלפנות ערב חמה במערב והם סרחו בעשירית.

(ט) [איכה] היה יודע היכן הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום וכן בקין אמר [לו] אי הבל אחיך וכן לבלעם מי האנשים האלה עמך ליכנס עמו בדברים וכן לחזקיהו בשלוחי אויל [מדוך]. (יא) מי הגיד לך מאין ידעת מה בושת

(ט) איכה יודע היה היכן הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום וכן בקין אמר לו אי הבל אחיך וכן לבלעם מי האנשים האלה עמך ליכנס עמם בדברים וכן לחזקיהו בשלוחי אויל מדוך [מרוך]. (יא) מי הגיד לך מאין ידעת מה בושת

אלקבץ

ערום מכל לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו ערום מכל ארור מכל. אף כי אמר אלהים שמה אמר לכם שלא תאכלו מכל עץ הגן ואע"פ שראה אותם אוכלין משאר הפירות הרבה עליהם דברים כדי שחשיבנו ויבא לדבר באותו העץ.

(ג) ולא תגעו בו הוסיפה על הצווי לפי זאת ליד גרוע הוא שני אל תוסף על דבריו. (ד) לא מות תמותון דחפה עד שנגעה בו ואמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה. (ה) כי יודע אלהים וכל אומן שונא לחזקיהו מן העץ אכל וברא את העולם.

והייתם כאלהים יוצרי עולמות. (ו) ותרא האשה ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו. כי טוב העץ להיות כאלהים. וכי תאווה הוא ונפקחו עיניכם. ונחמד להשכיל כדכתי' יודעי טוב ורע. ותתן גם לאשה שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אשה אחרת. גם לרבות כל צהמה וסיה. (ז) ותפקחנה לענין חכמה דבר הכחול ולא לענין הראיה ממש וסופו מוכיח. וידעו כי ערומים אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא וידעו כי ערומים הם מזה אחת היתה צידם ונחטרטלו ממנה.

על(י) [ה] תאנה הוא העץ שאכלו ממנו ובדבר שנתקלקלו בו נחקנו אכל שאר העניי' מנעום מליטול עליהם ומפני מה לא נחפרסם העץ שאין הקב"ה חפץ להונות צריה שלא יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה העולם על ידו במדרש ר' תנחומא. (ח) וישמעו ים מדרשי אגדה רבים וכבר סדרים רבותינו על מכוים בבר' וישא מדרשות ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיושנת המקרא דבר דבור על אפניו ומשמעו שמעו את קול הקב"ה מתהלך בגן *לרוח היום* לאותו רוח שהשמע צאה משם ורוח מערבית שלפנות ערב חמה במערב והם סרחו בעשירית.

(ט) איכה יודע היה היכן הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום וכן בקין אמר לו אי הבל אחיך וכן לבלעם מי האנשים האלה עמך ליכנס עמם בדברים וכן לחזקיהו בשלוחי אויל מדוך [מרוך]. (יא) מי הגיד לך מאין ידעת מה בושת